

Stsenaariumite planeerimine ja globaalsed jõujooned 2035: õppetunnid ja järeldused

MEELIS KITSING
Estonian Business Schooli
rektor ja poliitökonoomia
professor

Globaalsed jõujooned muutuvad 21. sajandi alguses rahvusvahelise struktuuri ja agentsuse vaheliste seoste kaudu kiiresti. Nende muutuste mõistmisel on oluline, kuidas me neid tõlgendame ja milline on meie referentsnarratiiv. Vaadates arenguid rahvusvahelise poliitökonoomia perspektiivist, siis on nii neid, kes rõhutavad, et struktuur sõõb agentsuse hommikusöögiks (Strange, 1970; Sandler, 2021), kui ka agentsuse rõhutajaid, kes näevad üliratsionaalseid agente kujundamas struktuuri nagu plastiliini (Keohane, 1984; Oatley, 2023).

Samas on konstruktivistide arvates agentsuse ja struktuuri vaheline suhe peamiselt tajumise ja tõlgendamise küsimus (Abdelal jt, 2010). Rahvusvaheliste

suhete sissejuhatavates õpikutes rõhatakse, et rahvusvaheline süsteem põhineb anarhial. See ei tähenda kaost, vaid et puudub üleilmne keskne autoriteet. Konstruktivistide jaoks ei ole anarhia tähendus rahvusvahelises süsteemis aga objektiivne reaalsus, vaid tõlgenduse küsimus. Selle koolkonna esindaja Alexander Wendt on kirjutanud: *anarhia on see, mida riigid sellest teevad* (Wendt, 1999).

Struktuurne argument on lihtne: rahvusvaheline süsteem sõltub peamiste riikide suhtelisest suurusest. Kui riigid on enam-vähem võrdse suurusega, kaob hegemonistlik stabiilsus, sest hegemoonil ei ole enam motivatsiooni pakkuda globaalseid avalikke hüvesid. Eriti kui esile tõusvad konkurendid on süsteemis tasuta kaasasõitjad või nende käitumist tõlgendatakse kui tasuta kaasasõitmist.

Struktuurse muutuse signaalid on eksisteerinud juba pikka aega. Vahetult pärast suurt finantskriisi, kuus aastat enne seda, kui „tollitariifide mees“ Donald Trump 2016. aastal USA presidendiks sai, kirjutas Nobeli majanduspreemia laureaat Paul Krugman The New York Timesis, et Hiina toodetele tuleks kehtestada kaitsetollid (Krugman, 2010). Krugmani peetakse liberaaliks ehk USA poliitilises spektris

tsentrist vasakpoolseks. Kõik see tähendab, et struktuursed tegurid suunasid väga erinevate vaadetega agente samas suunas.

Selles struktuuris tegutsevad agendid, kes püüavad seda ümber kujundada, testides pidevalt piire. Nüüd on agentsusele lisatud eriti tugevad värvid. Realismil ja merkantilismil põhinev poliitika on segunenud maailma parima läbirääkija õppetundidega kinnisvaravaldkonnast, nagu neid võib leida näiteks raamatus „The Art of the Deal“ (Trump & Schwartz, 1987). Samas on agentsuse ja struktuuri vahelised seosed avatud erinevatele tõlgendustele. Tulemused rahvusvahelisel areenil on rohkem soovimatute kui soovitud tagajärgede tulem. Parimal juhul on agentsus pehme ehk ei tasu üle rõhutada üksikute otsustajate tegevust, hoolimata seda saatvast pasunakoorist. Pigem on oluline erinevate otsustajate vastastikune mõju struktuursete piirangute raamistikus.

Eesti on paratamatult nendest muutustest mõjutatud. Hoolimata meie tagasihoidlikust suuruselt on ka meil agentsus. Ei ole põhjust eeldada, et rahvusvaheline struktuur või suurte tegijate agentsus määrab kõik. Kui mõtleme Eesti Vabariigi loomisele 1918. aastal, siis just ebakindel ja segane olukord lõi võimaluse iseseisvuse saavutamiseks. Agentsusel oli tärvakate poliitikute, koolipoiste, õpetajate ja laiema kogukonna näol selles oluline roll. Eesti ja teiste väikeste riikide tekkimine pärast esimest maailmasõda muutis rahvusvahelist süsteemi.

Soov arvestada erinevate perspektiividega ja võimalike arenguteede tähendused Eesti jaoks lahti mõtestada viis 2020. aastal Arenguseire Keskuse raportit „Globaalsed jõujooned 2035“ koostamiseni. See raport pakkus välja neli alternatiivset stsenaariumi.

Stsenaariumikeskne lähenemine aitab paremini kajastada eeltoodud debatti rahvusvahelistes suhetes, aga ka rõhutada määramatust, mis on globaalsete jõujoonte arengule oluline. Just määramatuses otsustamine on juhtimisel oluline oskus. Briti filosoof ja loogik Carveth Read rõhutas

analoogselt, et parem olla ligikaudselt õigel teel, kui täpselt eksida (Read, 1898).

Käesolev artikkel selgitab, miks on stsenaariumite planeerimine sobiv tööriist globaalsete jõujoonte analüüsiks, hindab töös kasutatud 2 × 2 tehnika tugevusi ja nõrkusi ning arutleb alternatiivsete meetodite üle. Samuti toob artikkel välja protsessi ja tulemuste vahelised seosed. Sellele järgneb arutelu selle üle, millis(t)e stsenaariumi(te) poole oleme praegu teel.

STSENAARIUMITE PLANEERIMINE KUI ANALÜÜSIVAHEND

Stsenaariumite planeerimine on levinud lähenemine, et otsustusprotsessides määramatust käsitleda. Aja jooksul on see kujunenud mitmeks eraldi koolkonnaks ja seda kasutatakse nii teadustöös kui ka praktikas. Näiteks peetakse üheks selle lähenemise pioneeriks energiaettevõtet Shell. Soome ettevõtte Wärtsilä on teinud meretranspordi stsenaariumid aastani 2030. Lähenemist õpetatakse mitmes tippülikoolis, näiteks Oxfordi ja Singapuri Ülikoolis. Turu Ülikoolis võib sel teemal läbida doktoriõppe.

Stsenaariumite planeerimise kasutamist piirab kolm peamist probleemi: mõistelised segadused, meetodiline kaos ja vähene tõendusmaterjal tõhususe kohta (Cordova-Pozo & Rouwette, 2023). Lihtne on uppuda meetodilisse debatti, mis pakub huvi kontseptuaalsetele raskekaallastele, kuid tõrjub otsustajad eemale. Kuigi (meta)meetodeid on palju, on iga koolkonna sees valikute loogika selgem ja piiratum. Seepärast ongi otsustajatel parem mõista konkreetse töö põhjal, kuidas stsenaariumi planeerimist rakendada, sobivad tehnikad valida ja tulemuste tõhusust hinnata.

Arenguseire Keskuse raportit „Globaalsed jõujooned“ eelduseks on arusaam, et stsenaariumid on mõeldud määramatuste mõtestamiseks, mitte prognoosimiseks. Raportis valiti keskseteks määramatusteks Euroopa Liidu koostöö ulatus ja taristu uuenduslikkus. Selline raamistik võimaldas kaardistada arengute võimaliku spektri ja tuua esile otsustuskohad Eesti jaoks.

Stsenaariumid annavad poliitikakujundajatele tööriista, millega testida otsuseid ja strateegiaid erinevates võimalikes maailmades. See on eriti oluline määramatus olukorras, kus ei ole võimalik tugineda ühelegi selgelt kõige tõenäolisemale prognoosile. Määramatust on rohkem kui selgust ning seetõttu on vaja valmistuda mitmeks erinevaks arenguteeks. Miinimumina on see mentaalne ettevalmistus, et otsustajad eeldavad tulevikus erinevate maailmade lah-tirullumist. Maksimunina luuakse robustne strateegia, mis töötab enamiku stsenaariumite lõikes ja on valmis pakkuma lahendusi konkreetse stsenaariumi kontekstis.

2 × 2 tehnika tugevused ja nõrkused

Kasutatud 2 × 2 raamistik aitas luua selge ja arusaadava pildi võimalikest tuleviku-stsenaariumitest, tuginedes kahele valitud määramatule tegurile – ELi koostöö tihe-dusele ja taristu uuenduslikkusele. Selline lähenemine pakub lihtsat ja visuaalselt arusaadavat struktuuri, mis võimaldab korraga vaadata nelja selgelt eristuvat arenguteed. Näiteks oli lihtne ette kaju-tada stsenaariumi, kus ELi koostöö on väga tihe, kuid taristu uuendused jäävad tagasi-hoidlikuks. See aitas tuua esile võimalikud riskid ja poliitikavajadused. Samuti sunnib 2 × 2 raamistik valima kõige kriitilisemad määramatud tegurid ja keskenduma neile, vältides liigset hajumist. See toetab ka arutelu, sest osalejad saavad vaielda valitud oluliste tegurite ja stsenaariumite üle, mis suurendab kaasatust.

Samas on meetodil ka nõrkusi. Kuna lähenemine on lihtsustatud, võivad mõned olulised lisategurid, näiteks tehnoloogiline ärevus või demograafilised muutused, jääda varju ja analüüsi sügavus võib kannatada. Lisaks eeldab raamistik, et valitud võtmetegurid püsivad ka tulevikus määravana, kuid tegelikkus võib kiiresti muutuda, näiteks geopoliitiliste kriiside või tehnoloogiliste läbimurrete tõttu. 2 × 2 võib anda eksitava mulje, et kõik arengud mahuvad nelja selgelt eristatud stsenaariumi. Päriselus on arengud sageli

Tugevused	Nõrkused	Soovitused täiusta-miseks
▶ Lihtne ja visuaal-selt arusaadav struktuur nelja stsenaariumiga. ▶ Sunnib valima kriitilised määra-matud tegurid. ▶ Toetab kaasa-vat arutelu ja sidusrühmade kaasamist.	▶ Võib jätta olu-lised lisategurid kõrvale. ▶ Eeldab, et valitud tegurid jäävad tulevikus määravaks. ▶ Võib luua illusiooni, et tegelikkus mahub nelja stsenaariumi.	Kaalu lisategurite kvalitatiivset arutelu. Uuenda telgi regulaarselt. Kirjelda võimalikke hübriid-stsenaariume.

TABEL 1. 2 × 2 stsenaariumite planeerimise tehnika tugevused ja nõrkused.

Allikas: autor

hübriidsed või nende kombinatsioonid. Näiteks võivad osaliselt realiseeruda nii kõrge ELi koostöö kui ka madala koostöö stsenaariumid eri valdkondades samal ajal. Seega on 2 × 2 hea alguspunkt, kuid ideaalis tasub seda täiendada muude meetoditega, et saada rikkalikum ja dünaamilisem pilt võimalikest tulevikest.

Alternatiivsed tehnikad

Teistest tehnikatest võiks kaaluda näiteks morfoloogilist analüüsi, mis lubab kombi-neerida rohkem määramatuid tegureid ja uurida nende koosmõju. Samuti võib kasu-tada Delphi meetodit, mis kogub iteratiiv-selt ekspertide hinnanguid ja aitab luua konsensust, või agent-põhiseid simulat-sioone, mis modelleerivad võimalikke arengudünaamikaid kvantitatiivsemalt.

Need tehnikad võivad anda detailsemaid tulemusi, kuid on sageli ressursimahuka-mad ja poliitikakujundajatele raskemini kommunikeeritavad. Eesti kontekstis, kus otsustajad vajavad kiiresti haaratavat ja strateegiliselt kasulikku raamistikku, on 2 × 2 meetod hea lähtekoht, kuid seda võib täiendada erinevate analüüsidega.

Stsenaariumite loomise protsess

Oluline on rõhutada, et stsenaariumite

koostamise protsess on sageli sama tähtis või tähtsam kui lõpptulemusena valminud tekst. Protsess võimaldab kaasata erinevaid eksperte, suurendab otsustajate teadlikkust ja avardab mõttemaailma. Stsenaariumid ise on vaid tööriist, mis toetab pidevat dialoogi ja otsuste testimist. Stsenaariumid on „omamoodi maakaart“, mitte lõplik sihtpunkt, ehk teisisõnu tuleb neid regulaarselt ajakohastada ja vajadusel täpsustada (Arenguseire Keskus, 2020).

Globaalsete jõujoonte stsenaariumite loomeprotsessi kaasati juhtkomisjon, mis koosnes Riigikogu liikmetest, sealhulgas majandus-, rahandus- ja keskkonnakomisjoni esimeestest. Lisaks osalesid strateegia- ja poliitikaplaneerijad ministeeriumitest ja riigiasutustest ning ettevõtlusorganisatsioonide esindajad. Komisjoni kuulus ka praegune haridus- ja teadusminister Kristina Kallas erakonnast Eesti 200, mis sel ajal Riigikogus esindatud ei olnud. Komisjoni 15st liikmest seitse on olnud või on praegu Eesti valitsuse ministrid. Selline koosseis võimaldas ühendada globaalsed trendianalüüsid Eesti kontekstiga, tagades tulevikuvisionide mitmekesisuse ja realistlikkuse.

Lisaks juhtkomisjonile panustas raporti koostamisse rahvusvaheline ja mitmekülgne ekspertkomisjon, kuhu kuulusid silmapaistvad akadeemikud, majandus- ja kliimaekspertid ning globaalsete arengute analüütikud. Ekspertide hulgas olid näiteks California Ülikooli professorid dr Martin Kenney ja dr Fan Dai, globaalse energeetika ekspert dr Franziska Holz ning globaalsete jõujoonte analüütik dr Parag Khanna. Lisaks osalesid Rahvusvahelise Valuutafondi, Saksamaa majandusuuringute instituudi, Johns Hopkinsi ja Tuftsi Ülikooli esindajad ning Eesti ettevõtlus- ja julgeolekuvaldkonna eksperdid (Arenguseire Keskus, 2020).

Lisaks poliitikakujundajatele ja ekspertidele panustati stsenaariumite planeerimise protsessi veebiseminaride abil (kevadest 2020 kehtisid Covidi tõttu piirangud), kus osales kokku 381 inimest. Esimene veebiseminar 28. aprillil 2020 keskendus

globaalsetele jõujoontele ja tõi kokku 131 osalejat. Järgnevatel nädalatel toimusid seminarid maailma digitaalsete tulevike (95 osalejat) ja energeetika tuleviku (89 osalejat) teemal, lõpetades eestikeelse energeetika tulevikustsenaariumite aruteluga, kus osales 66 inimest.

Veebiseminaridel viidi reaajas läbi küsitlusi, mille osalusmäär oli olenevalt seminarist 50–80 protsenti, et saada ülevaade osalejate hoiakutest. Kokkuvõttes aitas laiema kogukonna kaasamine (ingl *crowdsourcing*) täiendada ekspertide ja poliitikakujundajate panust (Arenguseire Keskus, 2020).

GLOBALSETE JÕUJOONTE STSENAARIUMITE VÕTMETEGURID

Raportis kasutatud 2 × 2 tehnika abil valitud olulisemad tegurid – ELi koostöö tihedus ja taristu uuenduslikkus – on Eesti seisukohalt praeguses geopoliitilises kontekstis jätkuvalt asjakohased. Raport ei keskendunud traditsioonilistele rahvusvahelistele suhetele ega julgeolekupoliitikale. Nendele teemadele keskendusime koos Tartu Ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli teadlastega järgmises raportis Välisministeeriumile, valides keskseteks teguriteks rahvusvahelise keskkonna olukorra kõige laiemas tähenduses ja väärtuspõhise välispoliitika ulatuse, vastukaaluks huvidepõhise välispoliitika (Tartu Ülikool, 2022).

Globaalsete jõujoonte raport keskendus eelkõige majandussuhetele, digitaliseerimisele ja energeetikale. Neid erinevaid majandusteemasid ei saa ilmselgelt lahti siduda julgeolekupoliitikast. Seda ei tee ka rahvusvaheline poliitökonoomia, mille koolkondadest raport lähtus, – erinevalt rahvusvahelisest majandusest kui distsipliinist, mis läheneb teemale kitsamalt ja sageli lihtsustatud eeldustel.

Raportis toodud peamised tegurid võimaldavad käsitleda rahvusvahelise majanduse ja poliitika vahelisi seoseid, nagu on rahvusvahelise poliitökonoomia koolkondade puhul tavapärane.

Täiemahuline sõda Ukrainas on toonud

julgeolekupoliitikale suurema tähelepanu, kuid see on ka tihendanud Euroopa Liidu sisest koostööd. Teravalt on päevakorda kerkinud kaitsetööstuse arendamine, ligipääs maavaradele, energeetika taristu ümberorienteerumine, strateegiline autonoomia, digitaalne suveräänsus ja paljud teised teemad, mida saab siduda nii julgeolekupoliitikaga kui ka laiemalt Euroopa Liidu konkurentsivõimega. Viimane oli raporti kirjutamise ajal fookuses ELi koostöö lahtimõtestamisel, kuid sellele olulisele tegurile saab anda laiema tähenduse.

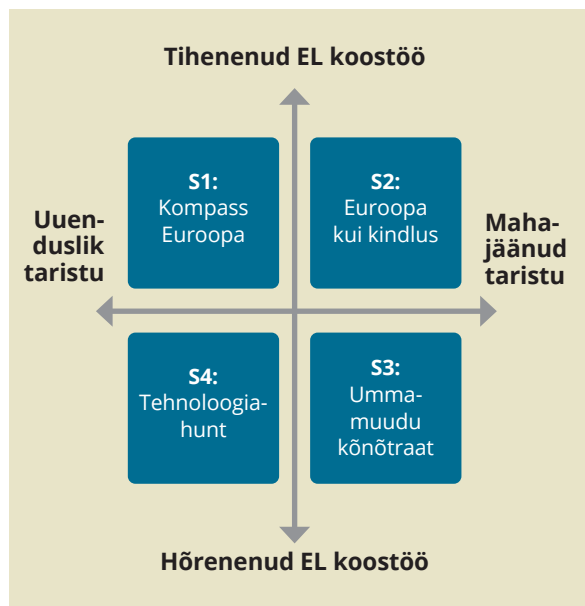
Sama kehtib teise peamise teguri ehk uuendusliku taristu puhul. Selle all mõistetakse taristut palju laiemalt kui tavapärasel käsitluses, mis tähendab ennekõike füüsilist taristut (teed, kaablid). Šveitsi ülikooli International Institute for Management Development (IMD) konkurentsivõime raport käsitleb taristuna mitte ainult füüsilist infrastruktuuri, vaid ka teadust, haridust ja tervishoidu ehk siis võimet seda kasutada (Institute for Management Development, 2025). Selle alla kuulub ka inimkapital.

Samuti on teravalt esile tõusnud vajadus arendada kaitsetaristut, mis mahub samuti raportis kasutatud peamiste tegurite alla. Siiski on põhjust jälgida ka teisi tegureid, nagu USA-Hiina vastasseis, tehnoloogilise platvormistumise muster ja ühiskondlikud hoiakud (sh tehnoloogiline ärevus), kuid neid saab lahti mõtestada olemasolevate oluliste tegurite kontekstis ja stsenaariumite sees. Võtmetegurite ja stsenaariumite perioodiline ümbervaatamine ja redefineerimine tagab, et stsenaariumid ei aegu ning peegeldavad uusi geopoliitilisi ja majanduslikke arenguid.

MILLISE STSENAARIUMI POOLE SUUNDUME?

Praeguse seisundi hindamiseks on kasulik meelde tuletada nelja stsenaariumi põhiolemus, mis on järgmine:

1. **Kompass Euroopa:** Euroopa Liidu koostöö tiheneb ja EL investeerib strateegiliselt energeetika-, transpordi- ja

JOONIS 1. Globaalsete jõujoonte võtmetegurid ja stsenaariumid.

Allikas: Arenguseire Keskus, 2020

digitalistusse. „Tihe koostöö annab tunnistust sellest, et EL on oluline jõud maailmamajanduses ja -poliitikas ning suudetakse teha vajalikke taristuinvesteeringuid, et tugevdada oma positsiooni maailmas.“

2. **Euroopa kui kindlus:** koostöö tiheneb, kuid rõhk on sotsiaalpoliitikal ja regulatsioonidel, mitte uuenduslikel investeeringutel. „Euroopa Liit on oluline jõud maailmas, kuid Euroopa ettevõtete võime maailmaturul konkureerida on kahanemas.“
3. **Ummamuudu kõnõtraat:** Euroopa koostöö hõreneb ja tehnoloogiline mahajäämus kasvab, Euroopa tähtsus maailmas väheneb. „Maha jäänud Euroopal endal ei ole vahendeid ja teistel pole huvi siinses piirkonnas taristusse investeerida.“
4. **Tehnoloogiahunt:** ELi koostöö keskendub peamiselt ühisturule, kuid erasektor investeerib uuenduslikku taristusse. „Tallinn ja Helsingi on kasvanud üha enam kokku ning käituvad investoreid ligi meelitades ühtse regiooina.“

Euroopa koostöö on tihenened, mis viitab liikumisele „Kompass Euroopa“ suunas. Samas on see koostöö tihenemine paljudes konkurentsivõimet puudutavates küsimustes endiselt piiratud. 2024. aastal avaldatud endise Euroopa Keskpanga presidendi Mario Draghi raport tegi 383 ettepanekut, kuidas EL saaks konkurentsivõimet suurendada (Draghi, 2024). Need ettepanekud puudutavad kapitaliturgude, väärtusahelate, äriregulatsioonide ja paljude muude valdkondade reforme.

Paljud ettepanekud on kirjas Euroopa Komisjoni tööprogrammis, kuid nende elluviimisega ei ole kiires tempos edasi liigutud. Euroopa Poliitika Innovatsiooni Nõukogu audit leidis, et seni on ainult 11% nendest ettepanekutest vastu võetud (European Policy Innovation Council, 2025). Kõige rohkem on ellu viidud muudatusi kriitiliste maavarade, transpordi ja energia intensiivsete tööstusharude puhul. Vähemalt osaliselt ka auto- ja kaitsetööstuse vallas, kus surve on kõige suurem. Samas energeetika, farmaatsia ja kosmose valdkonna puhul võib rääkida pigem plaanide tegemisest. Ehk teisisõnu selle võtmeteguri põhjal võib rääkida ELi-sisese koostöö mitmekesisusest ehk erinevate stsenaariumite sümbioosist.

Seda kinnitab teise peamise teguri, uuendusliku taristu käsitlus. Selle hindamiseks saab kasutada IMD konkurentsivõime raportit, mille järgi oli Eesti 69 riigi seas 2021. aastal 30. ja 2025. aastal 32. kohal. 2022. aastal jõudis Eesti 27. kohale, langes siis 29. ja on viimased kaks aastat olnud 32. kohal. Infrastruktuuri kategoorias on Eesti puhul läbivalt kõige tugevam olnud haridus, mis on 2025. aastal 15. kohal. Sellele järgneb tervishoid ja keskkond (23. koht). Baasinfrastruktuur on 37. kohal, mis langes võrreldes eelmise aastaga kuus kohta, ning tehnoloogiline ja teaduslik infrastruktuur on mõlemad 41. kohal 69 riigi hulgas (Institute for Management Development, 2025). Samas on Eesti ÜRO e-valitsemise raportis, mis kajastab digiarengut laiemas mõttes, maailmas teisel kohal ja linnadest

jagab Tallinn Madridiga esimest kohta (ÜRO, 2024).

Taristu toimib paljudes valdkondades piiriülevalt, mistõttu on oluline rõhutada, et just taristuprojektide puhul ei ole Euroopa Komisjon näidanud piisavalt initsiatiivi, et Draghi pakutud ettepanekuid ellu viia. Taristu uuenduslikkus on jäänud osaliselt toppama, kuigi teatud valdkondades areneb see kiiresti (European Policy Innovation Council, 2025).

Praeguse seisuga on viimase viie aasta areng segu „Kompass Euroopa“ ja „Tehnoloogiahundi“ stsenaariumist. Tabel 2 toob välja kahe stsenaariumi sümbioosi raportis algselt kasutatud poliitikavaldkondade lõikes. ELis on tugevnenud strateegiline koostöö julgeolekuga seotud projektides, samal ajal kui digiarengus mängivad olulist rolli eraalgatused. Kui Eesti suudab tulevikus minna kaasa tehnoloogilise arenguga, Rail Baltic ja teised suured infrastruktuuriprojektid edenevad ning koostöö NATOga süveneb, võime liikuda pigem tugevama ELi koostöö poole.

Samas on praegu nähtavad ka „Tehnoloogiahundi“ tunnused. Nendeks on ebapiisav ELi koostöö olulistes strateegilistes valdkondades, paljude tööstus- ja taristut puudutavate otsuste jätmine liikmesriikidele ning vajadus kiirelt kohanduda USA-Hiina domineeritud tehnoloogiamailmas. See tähendab, et Eesti peab valmistuma paindlikkuseks ja olema valmis kiirelt reageerima nii võimalustele kui ka riskidele.

KOKKUVÕTE

Stsenaariumid ei ole valmis prognoosid, vaid tööriistad strateegiate testimiseks ja uuendamiseks, aidates otsustajatel kohaneda kiiresti muutuva geopoliitilise reaalsusega. Seetõttu ei maksa otsida neis täpsust, vaid pigem laiemat narratiivi ja suundumusi, kus on tõlgendusruumi. Siin võib lähtuda Lennart Meri mõttest „Hõbevalges“, kus ta kirjutas: „Nähkem fakti ebatäpsuse taga terviku täpsust!“ (Meri, 2008: 317). Inglise keskpanga endine juht Merwyn King ja Oxfordi Ülikooli

Poliitika-valdkond	Kompass Euroopa (S1)	Tehnoloogiahunt (S4)	Meie praegune positsioon	Märkus
Üldine areng	Tihe regionaalne ja globaalne koostöö, kiire heaolu kasv	Kiire areng Tallinnas ja ettevõtluses, regionaalse lõhe kasv	Kombinatsioon – strateegiline koostöö ELi tasandil, kuid tugev erasektori roll	Risk: ebavõrdsuse kasv piirkondade vahel
Rahvuslik julgeolek	Stabiilne, EL ja NATO tasakaalus	Tihe koostöö USA ja erasektoriga	Vahepealne – NATO ja USA roll on väga tugev, koostöö ELi tasandil püsib	Julgeolekukulutused kasvavad
Kliimapoliitika	ELi raamistik, kliimanetraalsus	Erasektori investeringud määravad tempo	Kombinatsioon – ELi sihid paigas, kuid elluviimine tugineb erasektorile	Vajalik tempo kiirendamine
Kaubandus ja rahandus	Piirangute kasv, vähene ELi kapitaliturgude integratsioon	Erakapitali dominatsioon, volatiilsus	Kombinatsioon kalduvusega erakapitali poole	Eesti kapitaliturud väikesed, välis-investeeringute vähenemine
Regulatsioon	Superregionaalne, EL määrab reeglid	Mitmekesine, kaasregulatsioon, erareguleerimine	Kombinatsioon – EL reguleerib (AI määrus), kuid erainitsiatiivid täiendavad	Rohkem kaasavat regulatsiooni
Immigratsioon	Avatud, ELi kvoodid	Liberaalne kõrge kvalifikatsiooniga töötajate suhtes	Kombinatsioon – avatud poliitika, Ukraina sõjapõgenike tugi	Arutelu poliitilisel tasandil pingestub
Globaalsed kriisid	ELi koordinatsioon tugev	Kohalikud ja erainitsiatiivid domineerivad	Kombinatsioon – EL koordineerib, erasektor reageerib kiiresti	COVID-19 ja Ukraina kriis näitasid mõlema vajalikkust

TABEL 2. Praegune olukord „Kompass Euroopa“ ja „Tehnoloogiahundi“ stsenaariumi kombinatsioonina.

endine dekaan John Kay rõhutavad samuti raamatus „Radikaalne määramatus“, et tihtipeale otsitakse liiga suurt kindlust ja konkreetsust olukordades, kus seda ei ole võimalik saavutada (Kay & King, 2020).

Eelnevalt sai samuti rõhutatud, et stsenaariumite koostamise protsess on vähemalt sama oluline kui konkreetsed stsenaariumid. Kui globaalsete jõujoonte stsenaariume koostatakse mitmekesise kaasamisega, siis on vähemalt pool eesmärgist täidetud.

Vaadates nelja stsenaariumit, tekib paratamatult küsimus, miks on praegusel merkan-tilistlikul ajajärgul selle käsitleuses välistatud, et liigume „Euroopa kui kindlus“ stsenaariumi suunas. Pigem on EL endiselt avatum kui teised suured majandused, püüdes kombineerida tehnoloogiamahukat arengut ja strateegilist autonoomiat. EL on küll tugevdanud oma autonoomiat kriitiliste tarneahe- late ja regulatsioonide kaudu, ent globaalne koostöö on seni hoolimata piirangutest elujõuliseks jäänud. Taristuinvesteeringud

vaid liiguvad aeglaselt edasi, mis on vastupidine protektsionistliku „kindluse“ loogikale, kus need ei ole fookuses. Ka immigratsiooni puhul on Euroopa ja Eesti pigem avatud kui täielikult suletud nii Ukraina sõjapõgenike kui ka vajalike spetsialistide vastuvõtmisel piirangute raames. Regulasioonide tugev roll on vaieldamatu, kuid mingis osas need takistavad uuendusi ja mingis osas suunavad neid. Tegu on seega nn Brüsseli efekti ja Brüsseli defekti sümbioosiga.

Eesti positsioon selles dünaamikas peegeldab kõige enam „Kompass Euroopa“ stsenaariumit, mida täiendavad „Tehnoloogiahundi“ tunnused: strateegiline

suund ja rahastus tulevad EList, aga praktilised lahendused sünnivad koostöös erasektoriga. See tähendab, et tuleb investeerida paindlikesse ja tulevikukindlatesse lahendustesse, mis töötavad kõikide stsenaariumite üleselt. Eriti puudutab see kaitsevõimet, haridust ja digitaristut. Selline lähenemine suurendab pikaajalist julgeolekut, heaolu ja konkurentsivõimet. Risk on jätkuvalt ebavõrdsus, eriti Tallinna ja ülejäänud Eesti vahel. Otsustajate ees ei ole üksnes takistused, vaid pigem avatud, mitmekihiline arengutee, kus igäüks saab olla aktiivne kujundaja, mitte passiivne kohaneja.

KASUTATUD ALLIKAD

- ABDELAL, R., BLYTH, M. & PARSONS, C. (toim). (2010). Constructing the International Economy. Cornell University Press.
- ARENGUSEIRE KESKUS (2020). Globaalsed jõujooned 2035. Stsenaariumid ja tähendus Eesti jaoks. Tallinn: Arenguseire Keskus.
- CORDOVA-POZO, K. & ROUWETTE, E. A. J. A. (2023). Types of scenario planning and their effectiveness: A review of reviews. *Futures*, 149. – <https://doi.org/10.1016/j.futures.2023.103153>
- DRAGHI, M. (2024). The future of European competitiveness: Report by Mario Draghi. Brüssel: Euroopa Komisjon. – https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en
- EUROPEAN POLICY INNOVATION COUNCIL (2025). Draghi Observatory and Implementation Index: Only 1 in 10 Measures Implemented. Brüssel: EPIC. – <https://thinkpic.eu/draghi-observatory-implementation-index-only-1-in-10-measures-implemented/>
- INSTITUTE FOR MANAGEMENT DEVELOPMENT (2025). World Competitiveness Ranking 2025. Estonia. Infrastructure. Lausanne: IMD. – https://www.imd.org/entity-profile/estonia-wcr/#_factor_Infrastructure
- KAY, J. & KING, M. (2020). Radical Uncertainty. Decision-making for an unknowable future. London: The Bridge Street Press.
- KEOHANE, R. O. (1984). After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy. Princeton University Press.
- KRUGMAN, P. (30.09.2010). Taking On China. *The New York Times*.
- MERI, L. (2008). Hõbevalge. Reisikiri suurest paugust, tuulest ja muinasluulest. Tallinn-Tartu: Lennart Meri Euroopa Sihtasutus, lk 317.
- OATLEY, T. (2023). International Political Economy (7. trükk). New York: Routledge.
- READ, C. (1898). Logic: Deductive and Inductive. London: Simkin, Marshall, lk 351.
- SANDLER, T. (2021). The Theory and Structures of International Political Economy. Taylor & Francis.
- STRANGE, S. (1970). International Economics and International Relations: A Case of Mutual Neglect. *International Affairs*, 46: 2, lk 304–315.
- TARTU ÜLIKOOL (2022). Eesti ja Aasia tulevikusuhete raport. – <https://aasiakeskus.ut.ee/et/sisu/eesti-ja-aasia-tulevikusuhete-raport>
- TRUMP, D. J. & SCHWARTZ, T. (1987). Trump: The Art of the Deal. Random House.
- WENDT, A. (1999). Social Theory of International Politics. Cambridge University Press.
- ÜRO (2024). UN E-Government Survey 2024. New York: United Nations. – <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2024>